

**ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΟΥ**

ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΕΙΜΕΝΟΥ & ΕΙΚΟΝΑΣ (ΓΠ0500)

**Ελένη Χοντολίδου
Χειμερινό εξάμηνο 2016-2017**

Η διδάσκουσα

Το μάθημα διδάσκεται από την Ελένη Χοντολίδου, φιλόλογο-παιδαγωγό, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια στον Τομέα Παιδαγωγικής της Φιλοσοφικής Σχολής¹.

Περιεχόμενο

Το μάθημα εξετάζει τον επαναπροσδιορισμό της έννοιας «κείμενο» έτσι όπως αυτή έχει συντελεστεί στις ημέρες μας, υπό τη δραστική επίδραση των Μέσων Μαζικής Επικοινωνίας. Η προσέγγιση είναι αυτή των Πολιτισμικών Σπουδών (Cultural Studies). Με τον τρόπο που ορίζεται το κείμενο, αναγκαστικά η προσέγγιση κειμένων περιλαμβάνει και εικονιστικά κείμενα.

Στη συνέχεια, εξετάζεται ο τρόπος προσέγγισης-ανάγνωσης των κειμένων με μια συνοπτική αλλά συνεκτική περιδιάβαση στις βασικές Γλωσσολογικές έννοιες που χρησιμοποιούνται ως έννοιες-κλειδιά για την ανάγνωση σήμερα, καθώς και στις έννοιες των θεωριών λογοτεχνίας που θεωρούνται κοινός τόπος σήμερα στο χώρο της ανάγνωσης (ιδανικός αναγνώστης, ανθιστάμενος αναγνώστης, κυρίαρχη ανάγνωση, αναγνωστική θέση, κατασκευή/δόμηση της υποκειμενικότητας του αναγνώστη, κ.ο.κ.).

Τέλος, προσεγγίζονται συστηματικά παραδείγματα «κειμένων» από τον χώρο του θεάτρου, τον χώρο της διαφήμισης, της κοινωνικής και της καλλιτεχνικής φωτογραφίας.

Στόχος του μαθήματος είναι η εξοικείωση των φοιτητών και φοιτητριών με τις βασικές έννοιες του πεδίου και η ευαισθητοποίησή τους στην αναγνώριση της κυρίαρχης ανάγνωσης κάθε κειμένου, ως κοινωνικού προϊόντος.

Οι εξετάσεις θα είναι προφορικές και έχουν τον χαρακτήρα εφαρμογών των όσων παρουσιάστηκαν αλλά και θεωρητικό χαρακτήρα. Υπάρχουν κάποια βασικά κείμενα μεταφρασμένα στα ελληνικά τα οποία θα αναρτηθούν στο blog του μαθήματος: <http://textsimages.blogspot.gr/>

Οι φοιτήτριες και οι φοιτητές του μαθήματος επικοινωνούν μεταξύ τους και με τη διδάσκουσα στο mail: textimages@googlegroups.com

Όσες και όσοι το επιθυμούν γίνονται μέλη προαιρετικά στη σελίδα:

<https://www.facebook.com/groups/642869912546616/>

Γραφείο 216, στο παλιό κτήριο της Φιλοσοφικής Σχολής, τηλ: 99 7367. Συνεργασίες με φοιτητές και φοιτήτριες: Δευτέρα 2-3 μ.μ. και Τετάρτη 11-1μμ. hodol@edlit.auth.gr

Διάγραμμα μαθημάτων

- 1 Εισαγωγή στο μάθημα: τρόπος εργασίας και εξετάσεων. Η έννοια της εγγραμματοσύνης (literacy)
Βασικές έννοιες της Σημειωτικής: σημείο, γλωσσικό σύστημα-ομιλία, καταδήλωση-συνδήλωση, σύνταγμα-παράδειγμα, κώδικας, αποκωδικοποίηση
- 2 Παρουσίαση βασικών γλωσσολογικών εννοιών: γλώσσα, λόγος, ομιλία, παραδειγματικές, συνταγματικές σχέσεις
- 3 Βασικές έννοιες της κειμενικής επικοινωνίας: σύμβαση, είδος, διακειμενικότητα, αφήγηση-εστίαση, αναγνωστική θέση
Παρουσίαση βασικών εννοιών από το χώρο των θεωριών της λογοτεχνίας: κείμενο, ανάγνωση, κυρίαρχη ανάγνωση, εναλλακτικές-ανθιστάμενες αναγνώσεις, ιδανικός/ανθιστάμενος αναγνώστης
Αλληλεπίδραση κειμένου-αναγνώστη: η πρόσληψη ως πραγμάτωση του κειμένου, κοινωνικές και ιδεολογικές παράμετροι της πρόσληψης, διαφορετικοί τρόποι πρόσληψης και είδη αναγνώστη
- 4 Τρόποι ανάλυσης του κειμενικού περιεχομένου: ανάλυση περιεχομένου, ανάλυση λόγου, αναπαραστάσεις και στερεότυπα, η κατασκευή του «άλλου». Λόγος και ανάλυση λόγου, διακειμενικότητα, συμβάσεις, είδος/γένος των κειμένων (genre).
- 5 Λόγος και αναγνώστες. Γλωσσικό είδος και αναγνωστική θέση. Η κατασκευή των εννοιών εκ μέρους του αναγνώστη. Διαμόρφωση της υποκειμενικότητας του αναγνώστη. Μικτά κείμενα (εικόνα/λόγος): χαρακτηριστικές μορφές και διαφορετικά είδη συλλειτουργίας εικόνα και λόγου
- 6 Κοινωνική διάσταση της ανάγνωσης και της πρόσληψης: ιδεολογία, αξίες και νόημα· εφαρμογή σε θεατρικό κείμενο/παράσταση
- 7 Η ιδιαιτερότητα της θεατρικής επικοινωνίας: το θέατρο ως κείμενο, ως παράσταση και ως πρόσληψη
Θέατρο και φωτογραφία
- 8-11 Παρουσίαση φοιτητικών εργασιών: εφαρμογές ανάλυσης σε κείμενα λεκτικά, εικονικά, μικτά
- 12 Κλείσιμο του μαθήματος. Ανακεφαλαίωση, προετοιμασία για τις 'εξετάσεις'

Βιβλιογραφία κατά θεματική ενότητα

1. Βασικές έννοιες της Σημειωτικής: σημείο, γλωσσικό σύστημα/ομιλία, καταδήλωση/συνδήλωση, σύνταγμα/παράδειγμα, είδη σημείων, κώδικας
Dyer, G. (1993). *Η Διαφήμιση ως επικοινωνία*. Αθήνα: Πατάκης, 133-56.
2. Βασικές έννοιες της κειμενικής επικοινωνίας: σύμβαση, είδος, διακειμενικότητα, αφήγηση/εστίαση, αναγνωστική θέση

- Κάλερ, Τζόνναθαν (2000). «Η λογοτεχνία ως διακειμενική ή αυτό-αναφορική κατασκευή», στο *Λογοτεχνική θεωρία: μια συνοπτική εισαγωγή*. Ηράκλειο: Πανεπιστημιακές εκδόσεις Κρήτης, 44-55 & «Αφήγηση», 113-129.
- Chomsky, Noam (1991). *Συντακτικές δομές*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Lyons, J. (1995). *Εισαγωγή στη Γλωσσολογία*. Αθήνα: Πατάκης.
- Martinet, A. (1976). *Στοιχεία Γενικής Γλωσσολογίας*. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών.
- Mounin, G. (1984). *Κλειδιά για τη Γλωσσολογία*/μετ. Άννα Αναστασιάδη-Συμεωνίδη. Αθήνα: ΜΙΕΤ, «Γλώσσα και επικοινωνία», 36-45, «Η γλώσσα και η μη γλωσσική πραγματικότητα», 75-94, «Η Σημασιολογία», 138-152.
- Φιλιππάκη-Warburton, Ειρήνη (1993). *Εισαγωγή στη θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Saussure, F. de. (1979). *Μαθήματα Γενικής Γλωσσολογίας*. Αθήνα: Παπαζήσης.
- Μπαμπινιώτη, Γ. (1980). *Θεωρητική Γλωσσολογία*. Αθήνα.
- Πασχαλίδης Γρηγόρης (1996). «Σημείων Αγωγής / Σημεία Αγωγής», Ελληνική Σημειωτική Εταιρία. *Σημειωτική + Εκπαίδευση (επιμ. Σταύρος Καμαρούδης & Ελένη Χοντολίδου)*. Θεσσαλονίκη: Παρατηρητής, 15-22.
- Wetherell, Margaret ed. (2005). *Ταυτότητες, ομάδες και κοινωνικά ζητήματα*/μτφρ. Νίκος Μποζατζής. Αθήνα: Μεταίχμιο, 175-250.
- Spasford, R./A. Still, D. Miell, R. Stevens & M. Wetherell (2006). *Η θεωρία στην Κοινωνική Ψυχολογία*/μτφρ. Νίκος Μποζατζής & Ευτυχία Αυγήτα, επιστημονική επιμ. Θάλεια Δραγώνα. Αθήνα: Μεταίχμιο, 97-109.

3. *Αλληλεπίδραση κειμένου/αναγνώστη: Η πρόσληψη ως πραγμάτωση του κειμένου, κοινωνικές και ιδεολογικές παράμετροι της πρόσληψης, διαφορετικοί τρόποι πρόσληψης και είδη αναγνώστη*

- McCormick, K. & G.F. Waller (2000). «Κείμενο, αναγνώστης, ιδεολογία. Η αλληλεπιδραστική φύση της αναγνωστικής κατάστασης», στο Μ. Λεοντοίνη (επιμ.) *Όψεις της ανάγνωσης*. Αθήνα: Νήσος, 239-265
- Wetherell, Margaret ed. *Ταυτότητες, ομάδες και κοινωνικά ζητήματα*/μτφρ. Νίκος Μποζατζής. Αθήνα: Μεταίχμιο, 175-250.
- Spasford, R./A. Still, D. Miell, R. Stevens & M. Wetherell *Η θεωρία στην Κοινωνική Ψυχολογία*/μτφρ. Νίκος Μποζατζής & Ευτυχία Αυγήτα, επιστημονική επιμ. Θάλεια Δραγώνα. Αθήνα: Μεταίχμιο, 97-109.

4. *Η ιδιαιτερότητα της εικονικής επικοινωνίας*

- Barthes, R. (1988). «Το φωτογραφικό μήνυμα», στο *Εικόνα-Μουσική-Κείμενο*. Αθήνα: Πλέθρο, 25-40.
- Berger, J. (2000). *Η Εικόνα και το Βλέμμα*. Αθήνα: Οδυσσέας 2000, κεφ. 1, 7-34.
- Panofsky, E. (1991). «Εισαγωγή», στο *Μελέτες Εικονολογίας*. Αθήνα: Νεφέλη 1991, 23-39.

5. *Μικτά κείμενα (εικόνα/λόγος): χαρακτηριστικές μορφές και διαφορετικά είδη συλλειτουργίας εικόνας και λόγου*

- Barthes, R. (1998). «Ρητορική της εικόνας», στο *Εικόνα-Μουσική-Κείμενο*, Αθήνα: Πλέθρο, 41-59.
- Μαρτινίδης, Π. (1990). «Κωδικοποιήσεις των ήχων», στο *Κόμικς. Τέχνη και Τεχνικές της Εικονογραφήγησης*. Θεσσαλονίκη: ΑΣΕ, 63-69.
- Jacobs, L. (1999). «Η ομιλούσα ταινία: Λόγος, Ήχοι, Μουσική», στο *Τα Εκφραστικά Μέσα του Κινηματογράφου*. Αθήνα: Καθρέφτης, 160-180
- Σκουτέρη-Διδασκάλου, Ελεονώρα. «Φωτογραφίζοντας την προσφυγική Ελλάδα: μνήμη και ιστορία», *Εντευκτήριο*, 25, 1993-94, 85-92.
- Sontag, Susan (1983). *Η αισθητική της σιωπής*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Χεκίμογλου, Βαγγέλης & Βούλα Μαραγγίδη (1992). *Πρόσωπα προσφύγων: από αρχεία και εφημερίδες της εποχής 1922-1924*. Θεσσαλονίκη: Εθνική Τράπεζα.

6. Τρόποι ανάλυσης του κειμενικού περιεχομένου: ανάλυση περιεχομένου, αναπαραστάσεις και στερεότυπα, η κατασκευή του «άλλου»

Nochlin, L. (1990). «Γυναίκες, Τέχνη και Εξουσία» *ΔΙΝΗ*, 5, 78-90.

Berger, J. (2000). *Η Εικόνα και το Βλέμμα*. Αθήνα: Οδυσσέας, κεφ. 3, 45-64